

Infrastrukturdepartementet
103 33 Stockholm

i.remissvar@regeringskansliet.se
i.esd.remiss@regeringskansliet.se

**Föreningen Grävande Journalister, FGJ, ber härmed att få lämna synpunkter på
Avgifter för information i elektronisk form (SOU 2020:82)**

Sammanfattning

Föreningen Grävande journalister välkomnar en ökad förutsebarhet vad gäller avgifter för utlämnande av information i elektronisk form. Rätten att få handlingar i elektronisk form innebär en länge efterlängtd modernisering av offentlighetsprincipen, och stärker möjligheten till effektiv insyn i det offentliga. För att denna möjlighet till stärkt insyn ska kunna bli verklighet krävs dock flera förändringar i förslaget. Föreningen Grävande Journalister anser att nuvarande lydelse i delbetänkandet inte kommer att i sig leda till en ökad offentlighetsinsyn såsom påstås.

Delbetänkandets ändamål är att skapa en mer enhetlig och förutsebar ordning för avgifter vid olika typer av informationsuttag. Förslaget riskerar dock att låta det ändamålet uppfyllas på bekostnad av andra viktiga värden och det underliggande direktivets ändamål.

FGJ förespråkar i första hand avgiftsfrihet för digitala handlingar. Något som skulle innebära en vidgning av allmänhetens möjligheter till insyn – den demokratiska grundbulten i all offentlig verksamhet, samt en minskad administration för myndigheterna. De myndigheter som i dag, utan kostnad, väljer att hjälpa medborgare och journalister med digitala handlingar, bör således tillåtas fortsätta med det. En avgift vid fler än nio filer bör snarare utgöra en möjlighet. Registratorer skulle då ges en möjlighet att bedöma den administrativa börda som följer, sett till varje specifik begäran. Att tvinga landets samtliga registratorer att börja fakturera varje enskild begäran utöver nio filer innebär också en uppenbar risk för fördröjningar, såväl vid större granskningar som vid viktiga nyhetshändelser. Risker finns också, vilket utredaren själv konstaterar, att myndigheter väljer att strunta i avgiftskrav för att undvika den administration som i slutändan kan kosta mer.

Föreningen Grävande Journalister föreslår följande förändringar.

1. *Avgiftsfrihet bör råda vid uttag av offentlighetsuttag och informationsuttag i övrigt*
2. *I andra hand bör avgiftsfrihet råda för offentlighetsuttag*

2021-04-29

3. *I tredje hand bör det obligatoriska avgiftsuttaget ersättas med ett frivilligt.*

4. *Avgiften 125 kronor för den första sidan (vid informationsuttag) respektive tionde sidan (vid offentlighetsuttag) filen bör sänkas till 25 kronor. Avgiften per fil bör sänkas till 1 krona per fil.*

Allmänna synpunkter på betänkandet

Ändamålet för utredningen har varit att föreslå en tydligare reglering av avgiftsuttag för information i elektronisk form. Många överväganden i betänkandet tycks ha gjorts utifrån målsättningen att skapa ett regelverk som ska vara enkelt att förstå juridiskt. Detta på bekostnad av andra viktiga perspektiv som vid upprepade tillfällen saknas när överväganden gjorts.

Frågan om vinsten med en ökad transparens och nyttorna med en stärkt offentlighetsinsyn borde genomsyra samtliga överväganden i delbetänkandet, men lyser många gånger med sin frånvaro.

Utifrån vårt perspektiv som undersökande journalister, och samhällsmedborgare, är en stärkt transparens och offentlighetsinsyn betydligt viktigare än tydligheten och förutsebarheten. Nyttan med en stärkt offentlighetsprincip – även genom frågan om avgifter – går inte att överskatta, då den såväl leder till ett bättre ansvarsutkrävande och till ökad tilltro till samhället och dess institutioner.

Avgiftsfrihet eller ej

Utredningen redogör detaljerat för flera goda skäl till avgiftsfrihet. Minskad administration och därmed minskade kostnader så till den milda grad att kostnadsneutralitet inte är osannolikt, är ett skäl. Att de största kostnaderna ändå är förenade med exempelvis sekretessbedömning som man ändå inte får ta betalt för är ett annat. Det viktigaste skälet är naturligtvis att det skulle leda till en stärkt offentlighetsinsyn, en grundpelare i att stärka svensk demokrati. Dessutom anförs att man genom avgiftsfrihet slipper hamna i konflikt med öppna data-lagen.

Så, stärkt insyn, minskad administration, och större logik.

Mot detta ställer utredaren ett par antaganden man inte närmare redogör grunden för. Dels att myndigheter därmed inte skulle kunna ta betalt för åtgärder de utför som en service, och att de därmed tros avstå från sådant, dels att antalet begäranden av utlämnande av allmänna handlingar i elektronisk form antas öka. Något underlag för dessa antaganden redovisas inte.

Här anser vi att en presumtion för avgiftsfrihet med en möjlig ventil för okynnesbegäranden väl skulle balansera den stora nyttan med en stärkt offentlighetsinsyn och minskad administration med den förväntade ökningen av antalet begäranden. Här vill vi också anföra att ett ökat antal begäranden om allmänna handlingar inte i sig är något negativt, utan tvärtom något som innebär att medborgare bättre tillvaratar sina rättigheter.

Under 7.3.4. anförs argumentet "att ett visst antal kopior är avgiftsfria bidrar till en stärkt offentlighetsprincip". Här vill vi påminna om att endast bidrar till en bibehållen offentlighetsprincip. För att stärka offentlighetsprincipen behöver mer generösa regler komma till.

- *Avgiftsfrihet bör råda vid uttag av offentlighetsuttag och informationsuttag i övrigt*

2021-04-29

- *I andra hand bör avgiftsfrihet råda för offentlighetsuttag*

Obligatoriskt avgiftsuttag

I det fall utredarens förslag om obligatoriskt avgiftsuttag införs så kommer det kraftigt påverka möjligheten och viljan att begära ut allmänna handlingar. Såsom utredaren konstaterar så är det få myndigheter som idag väljer att ta ut en avgift för utlämnande av allmänna handlingar. Ett skäl som de själva anger är att administrationen av att ta ut en avgift överstiger den förväntade intäkten. Ett annat skäl, som föreningen Grävande Journalisters medlemmar vittnar om är att myndigheter anser att det är snabbare och smidigare att lämna ut handlingarna utan avgift, och att det bidrar till en effektiv hantering av utlämnande av allmänna handlingar.

En obligatorisk avgift, även om den sker först vid en viss volym av filer, kommer att tvinga myndigheter att tillämpa bestämmelsen i mycket högre grad än om den var frivillig. De som bäst bedömer vad som är bäst att göra i det enskilda fallet är respektive registrator, och inte lagstiftaren.

- *I tredje hand bör det obligatoriska avgiftsuttaget ersättas med ett frivilligt.*

Avgiftens storlek

De föreslagna nivåerna på avgifter innebär en alltför hög tröskel för människor som vill ta del av information. Utredaren poängterar att de föreslagna nivåerna endast är exempel, och de tycks ej ha föregåtts av särskilt djupgående resonemang. Vi vill angöra vikten av att även medborgare utan stora inkomster ska kunna begära ut information i stora mängder.

Att nivåerna för utlämnande av information i elektronisk form dessutom blir större än de nuvarande avgifterna för uttag på papper kommer att ses som mycket ologiskt. Fysiska papper måste skrivas ut eller kopieras, läggas i kuvert, frankeras och skickas med snigelpost. Kostnaden är betydligt mindre vid hanteringen av handlingar i elektronisk form och detta måste återspeglas i nivåerna, som bör hamna betydligt under nuvarande nivåer.

1. *Avgiften 125 kronor för den första sidan (vid informationsuttag) respektive tionde sidan (vid offentlighetsuttag) filen bör sänkas till 25 kronor. Avgiften per fil bör sänkas till 1 krona per fil.*

Övriga synpunkter

Gällande förslag om rätt att ta betalt utifrån tidsåtgång, ser vi dessutom uppenbara risker för att ett fortsatt godtycke får råda. Det kan vara lätt för en myndighet att påstå att en viss tidsåtgång har krävts, men desto svårare att motbevisa för den som begärt ut handlingen ifråga.

FGJ ser också risker med att utredningens förslag endast omfattar statliga myndigheter. För kommuner och regioner blir det ett frivilligt val att följa. Detta bäddar för en fortsatt förvirring vid begäran som riktas mot regioner och kommuner. Något som trots allt utgör det procentuellt sett största antal begäran om offentliga handlingar från journalister över hela landet.

2021-04-29

Om Föreningen Grävande Journalister

Föreningen Grävande journalister samlar drygt tusen medlemmar, däribland många av Sveriges främsta undersökande journalister. Föreningens ändamål är att främja möjligheterna till en djupgående och kritisk granskande journalistik. Ändamålet främjas främst genom utbildningar och nätverksskapande samt genom bevakning och opinionsbildning i frågor som rör yttrandefrihet, tryckfrihet, offentlighet och sekretess.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Fouad Youcefi', written in a cursive style.

*Föreningen Grävande Journalister**Fouad Youcefi**Ordförande**0739348625*